

отримання результатів дослідження другого етапу, суб'єкт міжнародних відносин проаналізувавши і визначивши причину виникнення даної проблематики, починає розробку і формування теоретичної гіпотези або декількох гіпотез, які є не чим іншим, як можливими шляхами подолання прогнозованого кризового явища у відносинах з іншим суб'єктом міжнародних відносин.

Таким чином, це є етап правильного прийняття рішень, важлива частина шляху, на якому формується варіант можливого правильного рішення.

Четвертий етап – «Етап прийняття рішення» – характеризується тим, що на ньому здійснюється аналітично-критичний розгляд гіпотези та її теоретичних основ з передбаченням можливого ступеня ефективності, який тісно пов'язаний з успішною реалізацією заданої гіпотези.

На цьому етапі приймається конкретне рішення, визначається оптимальна поведінка за конкретних прогнозованих умов, що можуть скластися. Дане рішення не може бути емоційним – воно повинно бути суто прагматичним і обумовлювати дії, які приведуть до оптимального і позитивного вирішення проблематики у стосунках між суб'єктами міжнародних відносин.

П'ятий етап – «Етап практичної реалізації гіпотези» – є, по суті, завершальним, оскільки передбачає практичне втілення теоретично розробленої гіпотези, спрямованої на досягнення кінцевого результату в досягненні поставленої цілі [3].

Практична сторона цього етапу безпосередньо пов'язана з усім спектром теоретичних досліджень, які лягають в основу реалізації розробленого плану врегулювання або запобігання конфліктних ситуацій. Адже сама незначна дестабілізація в площині однієї системи, може негативно вплинути на всю систему міжнародних відносин, з усіма її підсистемами. Тому практична реалізація теоретичної гіпотези має велике значення для побудови відносин на основі мирного співіснування.

В кінцевому результаті, за своїм змістом, в цілому, прагматизаційна гіпотеза, може бути багатоступеневою, або такою яка складається з декількох окремих конкретних частин. Після першого практичного кроку, цілком можливо, може знадобитися потреба в корегуванні, якщо певні позиції другого етапу були хибними. Також може бути, залежно від ситуації, декілька варіантів другого кроку, для того щоб продовжувати практичну реалізацію найоптимальнішим шляхом.

Розглядувана методика є прагматичним підходом до вироблення, і прийняття практичних рішень політичними акторами системи міжнародних відносин. Зазначений прагматизм у вирішенні конфліктних ситуацій, які загрожують міжнародній безпеці, відіграє визначальну роль у формуванні нової системи міжнародних відносин, зокрема, у підготовці адекватних відповідей на складні виклики сучасного світу, котрий динамічно глобалізується.

Список використаних джерел

1. Чубарьян А. Десятилетия зовнішньої політики Росії // Міжнародне життя. – 2001. – №6. – С.4.
2. Категорії політичної науки. – М., 2002. – С.619–620.
3. Макарук І. В. Демократизаційний розвиток в умовах прагматизації системи міжнародних відносин (концептуальний вимір) / Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – К., 2010. – С.84–85.

References

1. Chubaryan A. Desyatylitnyia zovnishnoi politiku // Mizhnarodne zhuttya. – 2001. – №6. – S.4.
2. Kategorii politichnoi nauki. – M., 2002. – S.619–620.
3. Makaruk I.V. Demokratizatsiynnyy rozvutok v umovah pragmatizatsii systemu mizhnarodnuh vidnosun (kontseptualnyy vumir) / Instytut svitovoi ekonomiki i mizhnarodnuh vidnosun NAN Ukrainu. – K., 2010. – S.84–85.

Makaruk I. V., PhD (Political Sciences), Associate Professor, Department of international relations Precarpathian national University named after V. Stefanyk (Ukraine, Ivano-Frankivsk), makiv45@gmail.com

The role of pragmatic approach in building a multilevel security system

Modern threats and challenges there is a system of international relations in the first quarter of the 21st century, encourages the world community to search for new approaches of establishing safe system of coexistence. In this complex and multidimensional process began to emerge a situation that reflects the complex transformation of consciousness, many actors of international relations. A characteristic feature of this process was the search for effective mechanisms of a pragmatic approach international relations. It is the coverage of some aspects of it, and dedicated the article in which the author tries to show the specifics of a complex process, its major aspects and periods of flow. In particular, we consider determining the stages of the development and influence of the imperative of a pragmatic approach to the behavior of the subjects of the contemporary system of international relations.

Keywords: globalism, globalization, democracy, democratization, international relations, globalism.

Макарук І. В., кандидат политических наук, доцент кафедры международных отношений, Прикарпатский национальный университет им. В. Стефаника (Украина, Ивано-Франковск), makiv45@gmail.com

Роль прагматического подхода в построении многоуровневой системы безопасности

Современные угрозы и вызовы, перед которыми возникает система международных отношений в первой четверти 21 века, побуждает мировое сообщество к поиску новых подходов формирования безопасной системы сосуществования. В этом сложном и многовекторном процессе начала формироваться ситуация, которая отражает сложную трансформацию сознания, многих акторов международных отношений. Характерной особенностью этого процесса стал поиск эффективных механизмов прагматизации международных отношений. Именно освещению некоторых ее аспектов и посвящается статья, в которой автор делает попытку показать специфику сложного процесса, его основные аспекты и периоды течения. В частности, рассматриваются определяющие этапы развития и влияния императива прагматизации на поведение субъектов современной системы международных отношений.

Ключевые слова: глобализм, глобализация, демократия, демократизация, международные отношения, антиглобализм.

УДК 32.01:303.723

Мартиняк Ю. О.,
аспірантка кафедри теорії та історії
політичної науки, Львівський національний
університет ім. Івана Франка (Україна, Львів),
yuliya.martynyak@gmail.com

ТИПИ КОРЕЛЯЦІЇ ВИМІРІВ ПОЛІТИЧНОГО

Проаналізовано феномен політичного у контексті політичної різниці (розрізнення між власне політичним та політикою), окреслено географію та підходи до виокремлення концепту політичної різниці, досліджено атрибути політичного (простір політичного, час політичного, антропологічний вимір політичного) та на основі їхньої кореляції визначено три форми буття політичного крізь призму його атрибутів. Метою статті постає розкриття евристичного потенціалу використання категорії «політичне» та аналіз типів кореляції його вимірів.

Визначено політичне як умову співжиття індивідів як «мовних тварин», простір котрого є простором розриву соціального (проте не виводиться з нього) простором межевості, що постійно заново створюється через наявність «Я» та «Іншого/Чужого» та виділено три базові типи кореляцій вимірів політичного, що можуть співіснувати в одному політичному полі та бути застосовані для аналізу сучасної політичної дійсності: 1) територія –

циклічність – «Я – Чужий»; 2) місце – лінійність – «Я – Інший»; 3) потік – фрагментарність – «Я – не-Я».

Ключові слова: політичне, концепт політичної різниці, простір політичного, час політичного, політична суб'єктивація.

Сьогодні з однієї сторони у наукових колах широкоживаними є категорії «суспільства ризику», «доби невпевненості», з іншої – опис цих феноменів відбувається у класичних, модерних наукових категоріях, які виявляються для цього непридатними. Суспільна та політична дійсність постає як синтез двох тенденцій, що прослідковуються у межах сучасних умов буття: кінець історії, кінець політики як заперечення онтологічних передумов суспільного буття та одночасно крах великого наративу (Ж.–Ф. Ліотар) та меланхолія за втраченою трансцендентністю (Ж. Бодрійяр). Така ситуація констатує вичерпність класичних, загальноприйнятих підходів до політики/політичного, де мова йде або про ліберальне самовдоволення, або про песимізм, що проголошує марність будь-якої політичної дії [9, с. 2–8]. Власне виокремлення політичного та можливих форм його атрибутивних виявів постає відповіддю на виклики сучасності та, зокрема, може стати інструментом для розуміння сучасних політичних реалій.

Спроби розрізнення політики та політичного в україномовному просторі знаходимо у «Європейському словнику філософій», де «на основі вивчення ужитку цих двох слів в англійській політичній літературі» перевірено «гіпотезу, згідно з якою їхні відповідні семантичні поля пов'язані зі способами, в які наукові теорії (та університетські інституції) уявляють собі те, що ми називаємо «політикою» [5, с. 310]. Це чи не єдина згадка про концепт політичної різниці (*Politische Differenz, Political Paradox*) – розрізнення між політикою та політичним, що в таких умовах є термінологічною лакуною для вітчизняної політичної науки. Концепт політичної різниці постає предметом аналізу в німецькомовному, франкомовному та англійському просторах. Власне поняття «політичне» (*das Politische*) з'являється у статті німецького науковця К. Шмітта «Поняття політичного» (1927). Головним критерієм визначення політичного К. Шмітт констатує опозицію «друг–ворог». Значний вплив на дослідження політичного, хоча й опосередковано, має теоретичний спадок М. Гайдеггера, чий доробок переосмислювали Г. Арндт та Г. Маркузе, а також постали у витоках підходу, що О. Маршарт окреслює як постфундаменталізм [17, с. 11–31]. На осмислення категорії політичного значно вплинули критичні теорії, зокрема неомарксизм у формі Франкфуртської школи та структурного марксизму Л. Альтюссера. Окрім того, варто виокремити доробки Е. Вольтраса (*E. Vollrath*), Ю. Габермаса, У. Бека. Незважаючи на те, що поняття «політичне» вперше ввів К. Шмітт, його розвиток припадає на повенню Франції, особливо після публікації есе П. Рікера «Політичний парадокс» (1957). За П. Рікером «... якщо політична функція, політія [*polity*] здійснюється безперервно, можна сказати у певному сенсі, що політика [*politics*] існує лише у великі моменти, в «кризи», в кульмінаційні і поворотні точки історії» [19, с. 255]. У межах франкомовного простору виокремлюємо також концепції Ж.–Л. Ненсі, Ф. Лаку–Лабарта, К. Лефора, А. Бадью, Ж. Рансьєра. Варто зазначити, що в 2001 році поняття «політичне» як відміне від політики було інституційно закріплене, коли П. Розанвалон очолює

Колеж де Франс (*Colle'ge de France*) кафедру «Новітня і сучасна історія політичного» («*Histoire moderne et contemporaine du politique*»). У англійському просторі варто виокремити діяльність Есекської школи дискурс–аналізу (заснована у 1980–х рр., зібрала навколо себе велику кількість міжнародних учених: Е. Лакло, Ш. Муфф, А. Норвал (*A. Norval*), Я. Ставракакіс (*Y. Stavrakakis*), О. Маршарт (*O. Marchart*), А. Гроппо (*A. Groppo*) і ін.), доробок Г. Арндта та Ш. Воліна (хоча віднесення останніх є досить умовним, це ж стосується і З. Баумана). Е. Лакло та Ш. Муфф, засновники школи, концентрують увагу на переосмисленні теорії гегемонії А. Грамші. Розрізнення між політикою та політичним методологічно постає предметом аналізу постмарксизму. Будучи пов'язаним із постмодернізмом, постструктуралізмом, культуральними студіями, постмарксизм можна окреслити своєрідним намаганням реонтологізації критики суспільства. Саме у постмарксизмі актуальність стосовно дихотомічної пари «економіка – політика» поступається розрізненням «політика – політичне», пов'язаним із критикою репрезентації. Контекст дослідження політичного постає на перетині галузей політичної філософії, соціальної філософії та філософії мови.

О. Маршарт виокремлює два напрями дослідження чи дві традиційні лінії трактування «політичної різниці»: 1. Асоціативний напрям або асоціативна теорія політичного – від Г. Арндта – політичне як вільний комунікативний простір співпраці; 2. Дисоціативний напрям або дисоціативна теорія політичного – від К. Шмітта – політичне як простір влади та конфліктів [17, с. 35–44]. Ж. Рансьєр у такому ж ключі говорить про політичне як дихотомію між полем бою та трибуною [10, с. 111]. А З. Бауман описує політику у контексті «... нового світового безладу, що в ньому відома формула Клаузевіца, – мовляв, політика стає продовженням війни, але іншими засобами, обернулася навпаки» [2, с. 17]. По суті, така стратифікація підходів до політичного має давню основу, виступаючи як діалектика та боротьба двох метанаративів, та виявляє себе у протиставленні ще Гобсівської війни «усіх проти всіх» та Локівської «доброї» за природою людини. Яскравим прикладом першого підходу є твердження Ш. Воліна: «Я буду розуміти під політичним вираженням ідеї, що вільне суспільство, яке складається із різноманітностей, може проте насолоджуватись від моментів спільності, все ж через деліберативну колективну владу для покращення та захисту колективного добробуту» [20, с. 31]. Другий підхід ілюструє концепція антагонізмів Ш. Муфф: «Агоністична концепція демократії визнає контингентний характер гегемонійних політико–економічних артикуляцій, що детермінують специфічну конфігурацію суспільства в даний момент. Це – прекарні та прагматичні конструкції, які можуть бути дисартикульовані та трансформовані як результат агоністичної боротьби між противниками» [18, с. 33]. Окрім того, ми хочемо виділити цей третій підхід, характерний для пострадянського простору. Варто зазначити, що, на відміну від континентальної та англо–американської традицій, російська наукова традиція трактує політичне швидше логічно та етатистськи. Так, для російського науковця А. Магуна політичне – «сфера колективної єдності людей, що повинна спеціально/ціленаправлено встановлюватись та підтримуватись, зазвичай насильно, законодавчо нав'язуючи себе

розрізненим і егоїстичним індивідам/групам, а інстанцією політичного у такому трактуванні виступає єдина держава – форма єдності суспільства», а «відносини та дії людей/груп політичні тоді, коли стосуються цієї єдності у розумінні встановлення меж або їхнього оспорювання (тобто держави), відповідно держава постає структурою об'єднання» [6]. Причому А. Магун акцентує на дихотомічній парі «самотність–єдність», коли відчуження та відчуженість є умовами життя в державі як формою єдності, а не рисою індивідів і політика у такому розумінні постає зовнішнім, тим, що розмикає звичну замкненість, надаючи їй водночас абстрактного, певного роду трансцендентного змісту.

Особливо актуальним постає питання кореляції між політичним та соціальним. Як зазначає Ж. Рансьєр, політичне не впливає із соціального, а навпаки, є виключенням із нього. Для науковця політичне у найзагальнішому вигляді є «зустріччю двох гетерогенних процесів», коли перший процес є несправедливим до другого [9, с. 99]: управління та рівності. Перший процес Ж. Рансьєр називає поліцією (розуміючи під цим організацію зібрання людей у суспільство консенсусу, заснованого на ієрархічному розподілі місць та функцій [9, с. 99]), другий окреслює як емансипацію або ж власне політику (взаємодія практик, спрямованих припущенням рівності будь-кого із будь-ким та турботою про верифікацію цієї рівності [9, с. 101]). Політичне у такому контексті постає «сценою, на котрій верифікація рівності повинна прийняти форму розбору несправедливості», «областю зустрічі між поліцією та поліцією при розборі несправедливості» [9, с. 100], наслідком чого є те, що політика «не є актуалізацією принципу, закону чи «характерної риси» суспільства», тобто немає архе, а постає таким чином анархічною. Тракткування політичного як виключення із соціального знаходимо також у С. Жижєка та А. Бадью, коли перший описує поняття розриву соціального, а другий трактує політичне кризь призму події.

Таким чином однією із визначальних рис політичного є перманентна можливість бути по-іншому. З цього приводу Ю. Шейко вказує на таку його рису, як контингентність, що у чистій формі постає як цілковито невизначена ситуація, що ніколи не трапляється в соціальній реальності, сферу того, що «може бути по-іншому» [15, с. 38–40]. Прикметним є семантичне значення розгляду конструкту «політика – політичне», коли власне використання прикметника як означення, хакартеристики певного типу буття приходить на зміну іменнику як «речі–у–собі». Це пов'язане з тим, що простір, де виявляє себе політичне – простір меж. Власне з приводу межовості політичного О. Сорба зазначає: «Відмова від презумпції константно-гештальтної організації політичного виміру буття людини конститується в рамках робочого концепту в категорії «межової структурності», яка, на протипагу «структури» в класичній науковій традиції, фіксує принципово аструктурний та нелінійний спосіб організації цілісності, залишаючи за собою можливість для іманентної рухомості й, відповідно, реалізації креативного потенціалу самоконфігурування» [13]. Дослідження політичного таким чином окреслюємо через визначення його атрибутивних вимірів: простору політичного, його часу та антропологічних вимірів.

Отже, поняття політичного, виникнення котрого безпосередньо корелює із зміною умов буття індивіда

як суспільної істоти (у тому числі й просторово–часових вимірів такого буття), виникає у другій чверті ХХ століття та має у своїй основі розрізнення між «Я» та «Іншим», суспільні форми котрого виявляються у асоціації чи/та дисоціації. Так, політичне: 1) постає рисою співжиття індивідів; 2) не зводиться до соціального, а є його розривом; 3) констатує перманентну взаємодію «друг – ворог»; 4) виявляється як симбіоз асоціативного та дисоціативного підходів («між полем бою і трибуною») 4) пов'язане із гегемонійною формою організації суспільного життя. Політичне як таке експлікується у просторі «між», тобто дослідження останнього можливе через окреслення, визначення межовості як умови його буття. Звідси можемо дати наступне визначення «політичного» – це умова співжиття індивідів як «мовних тварин», простір котрого є простором розриву соціального, проте не виводиться з нього, простором «між» (межовості), що постійно знову витворюється через наявність «Я» та «Іншого/Чужого». Таке визначення політичного дефакто є визначенням через його просторові («простір котрого є простором розриву соціального, проте не виводиться з нього, простором «між»), часові («постійно знову витворюється») та антропологічні (співжиття індивідів як «мовних тварин» через наявність «Я» та «Іншого/Чужого») атрибути.

Простір політичного, корелюючи із простором політики, соціальним простором, територіальним виміром та віртуальним/медійним простором, окреслюємо у такому контексті за наступною схемою: територія – місце – потік. Темпоральні виміри політичного, услід за З. Бауманом [1], окреслюємо як циклічність – лінійність – фрагментарність. Політичне постає із факту наявності дуальності, яку можна окреслити у трьох формах: «Я–Чужий», «Я–Інший», «Я–не–Я». Звідси виділяємо три базові типи кореляції вимірів політичного (простір–час–людина), що проявляють себе одномоментно, проте з різною інтенсивністю: 1) територія – циклічність – «Я – Чужий»; 2) місце – лінійність – «Я–Інший»; 3) потік – фрагментарність – «Я – не–Я».

Перший тип кореляції характерний для традиційних суспільств (Ф. Лаку–Лабарт позначає такі суспільства як архаїчні з циклічною темпоральністю) із матеріальними просторово–часовими вимірами, коли межі тотожні із кордоном держави, її територією, а темпоральність пов'язана із фізичними вимірами часу як циклічності. Територіальність безпосередньо пов'язана із встановленням/демаркацією кордону держави, відповідно все, що розташоване у межах кордонів постає «Ми», усе, що поза кордоном – «Чужі». Так, для прикладу Г. Семігін у такому контексті трактує політичний простір як реальну протяжність території, на яку поширюється історично обумовлене політичне життя або політичний вплив [12, с. 296]. Територіально–циклічні виміри буття політичного означають, що політика завжди оперує матеріальними речима, постаючи у такому контексті сферою розподілу та перерозподілу ресурсів. Ідентичність індивіда апіорі детермінована, постає даною поза діяльністю індивіда чи його вибором. Політика та політичне у такому контексті синкретичні, бо політика як праксис аксіоматично містить у собі політичне як онтологічний вимір, а все видиме є водночас і матеріальним, і символічним – правитель уособлює в собі одномоментно і постать реальної влади, і постать влади символічної.

Другий тип кореляції характерний для так званих статистичних суспільств із соціальними просторово-часовими вимірами, коли межі пов'язані із відносинами тих чи інших відмінних груп, становлення котрих корелює із розвитком міст як просторів, у яких завжди можна зустріти чужинця, а темпоральний вимір можна окреслити як прогрес, лінійний розвиток до кращого майбутнього. Виміром простору політичного тут постає вже не територіальність, а місце, тобто певна точка простору (не обов'язково географічного), де можемо провести межу буття соціальних груп за умов, коли ідентичність постає такою, що перманентно формується. Така ситуація стає можливою із розвитком міст, які стають центрами політичного, поряд із державою (хоча у відмінних ознаках). Розвиток міст супроводжує виникнення мас, котрі ставлять на порядок денний політики їхню репрезентацію з однієї сторони та адекватний комунікативний вимір з іншої. Темпоральний вимір політики у такому контексті безпосередньо пов'язаний із раціональністю, це вже не повторення, а прогрес й у цьому розумінні вимірами діяльності держави стають кількісні показники, а культурні основи політики намагається замінити статистика. Окрім того, політичне також може виявляти себе на межах розривів між першим та другим типами кореляції вимірів політичного. Якщо у першому випадку політика та політичне синкретичні, то тут, через домінування раціонального дискурсу, політичне як таке заперечується. Власне такий засновок робить можливими та актуальними з точки зору лібералізму як єдино можливого способу організації суспільного буття твердження про кінець політики. Тобто, зміни простору політичного і, що важливо, його етатистського трактування мають дві передумови – зовнішню як глобалізацію та дериторизацію у класичному розумінні та внутрішню як соціальні зміни. З цього приводу А. Дністровий зазначає: «Реально ми стаємо свідками зародження нового типу ететизму – не експансивного (часів індустріальної модерності та авторитаризму), який підкорював і зовнішні простори: дрібні держави, народи й етноси, брутально втручаючись у приватне життя, а операційного, мультифункціонального [4, с. 9]. Актуальним у такому контексті постає поняття спатіалізації, яке М. Фуко визначає як «переведення соціальної активності та речей матеріальної культури у просторові форми, які призводять до виникнення нових культурних форм різних за масштабом та рівнем від жестів та тілесних манер аж до геополітичних відносин держав», будучи постійно змінюваним результатом боротьби щодо оцінки місцевості та змістовного наповнення місць [4, с. 12]. А. Розенвалон зазначає, що ще К. Маркс вказує на те, що «територія перестає бути лише пасивним носієм політичного суверенітету, геофізичними рамками повноважень; як вона стає динамічним й активним знаряддям побудови держави – особливого способу політичного взаємозв'язку між простором та суспільством» [11, с. 115]. І власне тут на авансцену знову виходять дві альтернативи творення простору політичного: комунітивний дискурс і делібативна демократія (Ю. Габермас, приклад асоціативного підходу) чи ж гіпермаркет як пуста форма репрезентації (Ж. Бодрійяр, приклад дисоціативного підходу). Епоха модерну, з позиції Ю. Габермаса, сприймає себе виключно із нараштуванням на саму себе – вона змушена черпати нормативність сама зі себе, і саме така

зміна через необхідність віднайдення власних принципів, які нормативно містять сучасний досвід та сучасні життєві форми, змінює структури «духу часу», що перетворюється на середовище, де від сьогодні «просуваються політичне мислення та політичні конфлікти» [3]. Для Ж. Бодрійяра час, аналогічно до речей, простору, загалом до всього оточення людського буття, в тому числі й до політичного, ототожнюється зі споживанням – йдеться про стратегію буття, яка загалом відкидає і логічність, і категорії суб'єкта, до котрих, власне, і належать категорії часу й простору. Темпоральність для автора виражається через агонію реального та раціонального і, дійшовши кінця, «відкриває еру симуляції» [16]. Якщо, за Ж. Бодрійяром, соціальне буття корелювало із тактом історії, в очікуванні утопії майбутнього чи в ейфорійному або катастрофічному очікуванні революції, сьогодні ж соціальне та політичне буття є позаісторичним, коли історія «залишила після себе індіферентну туманність, пронизану потоками, але позбавлену своїх референцій». Власне тут доходимо до третього типу кореляції вимірів політичного.

Третій тип кореляції постає у душі постмодерну та пов'язаний з імплузією: крізь призму розвитку віртуального простору питання необхідності взаємодії з іншим замінюється перманентною необхідністю віднаходження власного «Я», а темпоральний вимір постає у формулі «тут–і–зараз» як постійної фрагментарності. Простір політичного відривається від матеріального виміру, натомість виявляється у віртуальному та медійному вимірах, коли виникає, за М. Кастельсом, «простір потоку, домінуючого над історично обумовленим простором місць» [7, с. 30]. Індивід у такому просторі постає не просто репрезентованим, а сам репрезентує себе через страх бути не побаченим. На зміну дихотомії «Ми – Чужі», «Ми – Інші» приходять «Я» – «Не-Я», де рефлексія над місцем іншого, чужого поступається місцем саморефлексії. Поширюється теза «географія зникла», замість Time-Space знову виокремлюють категорію часу, все більше уваги приділяючи Time-Speed.

Перший тип кореляції вимірів політичного можна окреслити поняттям А. Грамші «антагонізм», другий тип – поняттям Ш. Муффа «агонізм», третій тип – формулюванням С. Жижека, що великого іншого більше не існує. Говорячи про антропологічний вимір політичного та розрізнення «Я – Інший», хочемо наголосити на наступному: якщо дослідження політики пов'язане із вивченням її суб'єктів, то питання політичного – це питання політичної суб'єктивації, котру визначаємо не як традиційний процес набуття статусу суб'єкта політики у межах того чи іншого способу організації суспільного буття (політичного режиму), а потрактуємо як процес «присвоєння імен» для тих, хто постає не просто в опозиції до суб'єктів політики, а взагалі знаходиться за межами гегемонійних практик і в контексті зміни суспільної організації має потенцію до встановлення нових чи корегування наявних гегемонійних відносин. Ж. Рансьєр використовує це поняття замість класичного поняття ідентичності як констатацію того, що у суспільствах існують групи, котрі названі, проте не мають імені. У межах кореляції «місце – лінійність – «Я – Інший» таким постає пролетаріат (за Ж. Рансьєром), у межах «потік – фрагментарність – «Я – не-Я» такими постають біженці (за З. Бауманом).

Важливим видається той факт, що усі три типи кореляції вимірів політичного проявляються одночасно, а політичне

виявляється не лише у межах трьох типів, а у їхньому накладанні. Саме вони спричиняють ті цивілізаційні напруги, котрі формують політичні відносини у глобальному вимірі сьогодні. В такому контексті актуальним постає твердження Ж. Рансьєра: «Сьогодні ж рецидиви расизму та ксенофобії означають крах політики, повернення від політичного розгляду несправедливості до первісної ненависті. І тоді питання вже не в тому, аби просто повернутись лицем до «політичної проблеми». Він у тому, аби перевинайти політику» [9, с. 109].

Отже, категорія політичного володіє надзвичайно великим потенціалом, введення до української науки категорії «політичного», що відмінна від категорії «політики» дає змогу переосмислити відповідно до вимог часу сферу політики/політичного, його просторових, часових та антропологічних вимірів, а отже тих меж, у яких політика має потенцію до свого виявлення. Окрім того, виокремлення категорії «політичне» має великий евристичний потенціал та актуальність для дослідження сучасної української політичної ситуації, де у межах одного політичного поля одночасно співіснують усі три типи кореляції вимірів політичного.

Список використаних джерел

1. Бауман З. Невелике доповнення до довгої соціальної історії часу [Електронний ресурс] / З. Бауман. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/12643>.
2. Бауман З. Плинні часи: життя в добу непевності / З. Бауман. – К.: Критика, 2013. – 176 с.
3. Габермас Ю. Залучення іншого: студії з політичної теорії / Ю. Габермас. – Львів: Астролябія, 2006. – 416 с.
4. Дністровий А. Глобус Карла Маркса: Есеї з соціальної та політичної критики / А. Дністровий. – Львів: ЛА «Піраміда», 2015. – 156 с.
5. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей. Том перший. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2009. – 576 с.
6. Магун О. Определение политического. Единое и одинокое [Електронний ресурс] / О. Магун. – Режим доступу: <http://postnauka.ru/longreads/14236>.
7. Маккуайр С. Медійний город: медиа, архітектура і городське пространство / С. Маккуайр. – М.: Інститут медиа, архітектури і дизайну «Стрелка», 2014. – 207 с.
8. Политико-философский ежегодник. Вып.1 [Текст] / Рос. акад. наук, Ин-т философии; Отв. ред. И. К. Пантин. – М.: ИФРАН, 2008. – 199 с.
9. Рансьєр Ж. На краю политического / Ж. Рансьєр; пер. с франц. Б. М. Скурагова. – М.: Практис, 2006. – 240 с.
10. Рансьєр Ж. Учитель-незнайко. П'ять уроків із розкріпачення розуму / Ж. Рансьєр. – К.: Ніка-Центр, 2013. – 168 с.
11. Розанвалон П. Утопічний капіталізм. Історія ідеї ринку / П. Розанвалон. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 248 с.
12. Семігін Г. Политическое пространство / Г. Семігін // Политическая энциклопедия / Г. Семігін. – М.: Мысль, 1999. – (В 2-х томах). – С.296.
13. Сорба О. Просторово-часові виміри політики: принципи реалізації: Автореф. дис... канд. політ. наук / О. М. Сорба; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2006. – 19 с.
14. Филиппов А. Пространство политических событий [Електронний ресурс] / А. Филиппов. – Режим доступу: <http://www.intelros.org/lib/statyi/filipov1.htm>
15. Шейко Ю. Концепт політики як контингентності / Ю. Шейко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Політологія. Соціологія. Філософія». – Ужгород, 2014. – Вип.17. – С.38–44.
16. Baudrillard J. Simulacra and Simulation / J. Baudrillard. – Michigan: University of Michigan Press, 1994. – 264 p.
17. Marchart O. Post-Foundational Political Thought Political Difference in Nancy, Lefort, Badiou and Laclau / O. Marchart. – Edinburgh: Edinburgh University Press University Press, 2007. – 198 p.
18. Mouffe Ch. On the Political / Ch. Mouffe. – London–New York: Routledge, 2005. – 144 p.
19. Ricoeur P. History and Truth / P. Ricoeur. – Evanston: Northwestern University Press, 1965. – 335 p.
20. Wolin S. Politics and Vision. Continuity and Innovation in Western Political Thought / Sh. Wolin. – Boston: Little, Brown & Co, 1960. – 761 p.

References

1. Bauman Z. Nevelyke dopovnenia do dovhoi sotsialnoi istorii chasu [Elektronnyi resurs] / Z. Bauman. – Rezhym dostupu: <http://zbruc.eu/node/12643>.
2. Bauman Z. Plynni chasy: zhyttia v dobu nepevnosti / Z. Bauman. – K.: Krytyka, 2013. – 176 s.
3. Habermas Ju. Zaluchennia inshoho: studii z politychnoi teorii / Ju. Habermas. – Lviv: Astroliabiia, 2006. – 416 s.
4. Dnistroyvi A. Hlobus Karla Marksa: Esei z sotsialnoi ta politychnoi krytyky / A. Dnistroyvi. – Lviv: LA «Piramida», 2015. – 156 s.
5. Ievropeyskyi slovnyk filosofii: Leksykon neperkladnosti. Tom pershyi. – K.: DUKH I LITERA, 2009. – 576 s.
6. Magun O. Opredelenie politicheskogo. Edinoe i odinokoe [Elektronnyi resurs] / O. Magun. – Rezhym dostupu: <http://postnauka.ru/longreads/14236>.
7. Makkuajr S. Medijnyj gorod: media, arhitektura i gorodskoe prostranstvo / S. Makkuajr. – M.: Institut media, arhitektury i dizajna «Strelka», 2014. – 207 s.
8. Politiko-filosofskij ezhegodnik. Vyp.1 [Tekst] / Ros. akad. nauk, In-t filosofii; Otv. red. I. K. Pantin. – M.: IFRAN, 2008. – 199 s.
9. Rans'er Zh. Na kraju politicheskogo / Zh. Rans'er; per. s franc. B. M. Skuratova. – M.: Praktis, 2006. – 240 s.
10. Ransier Zh. Uchytel-neznaiko. P'iat urokiw iz rozkripachennia rozumu / Zh. Ransier. – K.: Nika-Tsentr, 2013. – 168 s.
11. Rozanvalon P. Utopichnyi kapitalizm. Istoriia idei rynku / P. Rozanvalon. – K.: Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», 2006. – 248 s.
12. Semigin G. Politicheskoe prostranstvo / G. Semigin // Politicheskaja jenciklopedija / G. Semigin. – M.: Mysl', 1999. – (V 2-h tomah). – S.296.
13. Prostorovo-chasovi vymiry polityky: pryntsyppy realizatsii: Avto-ref. dys... kand. polit. nauk / O. M. Sorba; Lviv. nats. un-t im. I. Franka. – L., 2006. – 19 s.
14. Filippov A. Prostranstvo politicheskikh sobitij [Elektronnyi resurs] / A. Filippov. – Rezhym dostupu: <http://www.intelros.org/lib/statyi/filipov1.htm>
15. Sheiko Ju. Kontsept polityky yak kontynhentnosti / Ju. Sheiko // Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii «Politohiia. Sotsiologiia. Filosofiia». – Uzhhorod, 2014. – Vyp.17. – S.38–44.
16. Baudrillard J. Simulacra and Simulation / J. Baudrillard. – Michigan: University of Michigan Press, 1994. – 264 p.
17. Marchart O. Post-Foundational Political Thought Political Difference in Nancy, Lefort, Badiou and Laclau / O. Marchart. – Edinburgh: Edinburgh University Press University Press, 2007. – 198 p.
18. Mouffe Ch. On the Political / Ch. Mouffe. – London–New York: Routledge, 2005. – 144 p.
19. Ricoeur P. History and Truth / P. Ricoeur. – Evanston: Northwestern University Press, 1965. – 335 p.
20. Wolin S. Politics and Vision. Continuity and Innovation in Western Political Thought / Sh. Wolin. – Boston: Little, Brown & Co, 1960. – 761 p.

Martynyak Ju. O., PhD student, Ivan Franko National University of Lviv Institute of philosophy, department of theory and history of political science (Ukraine, Lviv), yuliya.martynyak@gmail.com

Types of correlation of dimensions of the political

In the article the phenomenon of the political in the context of the political difference (the distinction between the political and the politics) is analysed, the geography and approaches to the separation of the concept of the political difference is outlined, the attributes of the political (space of the political, time of the political, the anthropological dimension of the political) are researched and on the basis of their correlations three forms of entity of the political through the prism of its attributes are identified.

The political was defined as a condition of cohabitation of individuals as «lingual animals», space of which is space of breaking the social (but it does not derive from it) by space of delimitation that is constantly being recreated due to the presence of «I» and of «Other/Outsider» and identified three basic correlation types of dimensions of the political are selected, that can co-exist in one political field and be used to analyse the current political reality: 1) area (territory) – cycle (process of cycle) – «I – Aliens»; 2) place – linearity – «I – Another»; 3) flow – fragmentation – «I – not I».

Keywords: the political, the political difference, space of the political, time of the political, political sub-activation.

Мартиняк Ю. О., аспірантка кафедри теорії та історії політичної науки, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), yuliya.martynyak@gmail.com

Типи кореляції змінений політичного

Проаналізовано феномен політичного в контексті політичної різниці (різниця між власне політичним і політикою), обзначено географію і підходи к виділенню концепта політичної різниці, досліджено атрибути політичного (пространство політичного, время політичного, антропологічне змєренє політичного) і на основє их корєляції опрєдєленє три форми бытия політичного через призму его атрибутів. Целью статьи становитє раскрытє эвристического потенциала использования категории «политическое» и анализ типов корєляції его змєренєй.

Опрєдєлено політическое как условие сосуществования индивидов как «языковых животных», пространство которого является пространством разрыва социального (но не выводится из него) пространством межесетно постоянно заново создается из-за наличия «Я» и «Другого / Чужого» и выделены три базовых типа корєляції змєренєй політического, которые могут сосуществовать в одном политическом поле и быть применены для анализа современной политической действительности: 1) территория – цикличность – «Я – Чужой»; 2) место – линейность – «Я – Другой»; 3) поток – фрагментарность – «Я – не-Я».

Ключевые слова: политическое, концепт политической разницы, пространство политического, время политического, политическая субъективация.

* * *

УДК 39:331.556.46(477.86)

Касьянова М. М.,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Донецького національного університету (Україна, Вінниця), докторант Київського національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), k.marina81@rambler.ru

ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ ДО КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ У КІНЦІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Досліджено якісні показники українських мігрантів до країн Східної Європи кінця ХХ – початку ХХІ ст. Висвітлити якісні аспекти української міграції можливо, ввавшись до їх аналізу у віковому, гендерному, освітньому та професійному вимірах. Досліднику на допомогу приходять соціологічні опитування, проаналізована офіційна статистика і спеціальні дослідження з теми. Автор дійшов висновку, що міграційне вибуття населення негативно позначається на складі людських ресурсів, їх гендерно-віковій структурі, врешті – освітньо-кваліфікаційному рівневі. Незважаючи на додатне сальдо міграції останніх років, в державі продовжує відбуватися міграційне зменшення найбільш освічених, соціально-політичних та економічно продуктивних контингентів.

Ключові слова: міграція, міграційні процеси, зовнішня трудова міграція, державна міграційна політика, якісні характеристики.

Якість життя населення – це можливість людей задовольняти власні потреби та інтереси (фізичні, політичні, економічні, соціальні, екологічні, духовні) під дією низки геопросторових чинників. Якість життя населення можна розглядати у двох аспектах: об'єктивному і суб'єктивному. Критеріями об'єктивної оцінки якості життя вважаються наукові нормативи потреб та інтересів людей, які дозволяють об'єктивно оцінити ступінь задоволення цих потреб та інтересів. З іншого боку, потреби та інтереси людей індивідуальні і ступінь їх задоволення можуть визначити тільки самі суб'єкти. Вони не фіксуються якими-небудь статистичними величинами і практично існують лише в свідомості людей і, відповідно, в їхніх особистих думках і оцінках. Таким чином, оцінка якості життя населення може виступати у двох формах: ступінь задоволення науково обгрунтованих потреб та інтересів; задоволеність якістю життя самими людьми [1].

Історіографія даної теми представлена працями провідних сучасних українських науковців. Дослідження

О. А. Малиновської [2], С. Й. Вовканич [3], С. О. Западнюк [4] висвітлюють питання щодо якісних характеристик українських мігрантів до країн Східної Європи кінця ХХ початку ХХІ ст. Джерельною базою дослідження виступають дані Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства праці та соціальної політики, дані Держприкордонслужби, соціологічні опитування.

Метою статті є вивчення якісних характеристик українських мігрантів до країн Східної Європи, проаналізувати офіційну статистику і спеціальні дослідження з теми.

Висвітлити якісні аспекти української міграції до країн Східної Європи можливо, вдавшись до їх аналізу у віковому, гендерному, освітньому та професійному вимірах. Тут, як у випадку з кількісними характеристиками, досліднику на допомогу приходять соціологічні опитування. Зрозуміло, що жодна з соціологічних інституцій України не відображає 100% інформацію про стан сучасної еміграції у якісному розрізі.

Почнемо з освітнього рівня українських мігрантів. За даними МОМ учасники трудових міграцій відрізняються досить високим освітнім рівнем: 59% мігрантів мають повну середню освіту, 17% – базову чи неповну вищу освіту, 14% – вищу освіту, 10% – початкову або незакінчену середню освіту. Тобто, переважна більшість мігрантів – це освічені перспективні громадяни, які не знаходять самореалізації в своїй країні та не задоволені матеріальною винагородою за свою працю. Данні представницького соціологічного опитування, здійсненого у містах і селищах ряду регіонів України, демонструють схильність до міжнародної трудової міграції серед різних освітньо-кваліфікаційних та соціально-статусних груп населення. Результати обстеження виглядають наступним чином (у відсотках до числа респондентів даної категорії): самозайняті – 39,2%; кваліфіковані робітники – 30,2%; науковці, вчителі, медики – 27,7%; фахівці промисловості – 23,7%; безробітні – 23,4%; службовці підприємств – 22,5%; підприємці – 17,4%; студенти (випускні курси) – 16,8%. Решта обстежуваних категорій (державні службовці, робітники низької кваліфікації, пенсіонери та ін.) виявляли потенційну схильність до трудової міграції не частіше, ніж у десятому – дванадцятому випадку [3, с. 44–45].

Найбільше відчуває вплив міграційних процесів галузь освіти та науки. З 1992 р. Міністерство статистики України проводить статистичний аналіз міграції за кордон учених. За 1992–1995 рр. емігрували 265 докторів наук. Близько 40% тих, що виїхали, були докторами фізико-математичних та медичних наук, понад 20% – технічних наук. У 1995–2000 рр. за межі держави виїхало 270 фахівців цього вищого рівня кваліфікації, з 2004 по 2008 роки – вже тільки 39 [5, с. 326–327]. Впродовж 1999–2001 років Україну залишили 368 кандидатів наук, а у наступні 2004–2008 роки ще 226 осіб. На постійне місце проживання за кордон протягом перших 15 незалежних років виїхала значна частина співробітників Національної академії наук України – біля 600 осіб (з них 105 докторів та 327 кандидатів наук) [6].

Серед сотень вчених, які виїхали з України на постійне місце проживання за кордон, найбільше було фахівців біологів, фізиків і математиків. Про це свідчать офіційні дані Державної служби статистики України. Так, з 2007 по 2011 роки більшість вчених, які залишили